

Fotobank • FOTO: RADOSLAV BERNAČEK

Určování obcí městy a městysi

JUDr. ADAM FUREK

odbor dozoru a kontroly veřejné správy Ministerstva vnitra

Přijetím zákona č. 234/2006 Sb. s účinností od 1. července 2006 dochází k významné úpravě zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ve znění pozdějších předpisů. Jednou z důležitých změn obecního zřízení, na niž je třeba zvláště upozornit, je nová úprava určování statusu obcí, obsažená v novelizovaném § 3 obecního zřízení.

Podle právního stavu platného do účinnosti novely obecního zřízení rozlišoval právní řád pouze pojmy obec a město (případně statutární město), přičemž městem se staly jednak obce, které byly městy do účinnosti nového obecního zřízení (§ 151 odst. 2 obecního zřízení) a jednak (do budoucna) ty obce, o nichž tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády za podmínky, že tato obec má alespoň 3000 obyvatel. Vzhledem k tomu, že zákon obsahuje pro posuzování těchto žádostí pouze jediné kritérium počtu obyvatel, vláda České republiky si pro účely posuzování žádostí obcí stanovila další, podrobnější kritéria, která jsou uvedena v příloze usnesení vlády č. 418 ze dne 2. května 2001. Nová právní úprava dosavadního § 3 obecního zřízení mění dvojím způsobem. Předně vedle statusu město, u kterého podmínky pro jeho získání nedoznaly změn (§ 3 odst. 1), nově zavádí, či obnovuje již neužívaný status městyse,

když v novém § 3 odst. 2 stanoví, že obec je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Stanovení městem se tak děje totožným způsobem jako u měst, nicméně zákon nestanoví žádné kritérium a posouzení žádostí proto bude zcela na uvážení předsedy Poslanecké sněmovny. Druhou změnou je obnovení statusu města nebo městyse pro ty obce, které takový status držely před 17. květnem 1954 (den účinnosti zákona č. 13/1954 Sb., o národních výborech, ke kterému vztahují navrhovatelé nové právní úpravy faktický zánik samosprávy na území českého státu). Obnovení statusu města či městyse je upraveno v § 3 odst. 3 a 4 obecního zřízení, podle nichž obec, která byla městem (která byla oprávněna užívat označení městyse) přede dnem 17. května 1954, je městem (městem), pokud o to požádá předsedu Poslanecké sněmovny; předseda Poslanecké sněmovny tak na žádost obce

stanoví a zároveň určí den, kdy se obec stává městem (městysem).

Získání statusu města či městyse bude tedy podle nové právní úpravy možné zásadně dvojím způsobem:

1) Obnovením statusu města a městyse pro tzv. historická města či městyse (§ 3 odst. 3 a 4 obecního zřízení)

Pro tuto novou právní úpravu je charakterické, že:

- Jedinou podmínkou pro stanovení městem nebo městysem je, že obec měla tento status před 17. květnem 1954. Je-li tato podmínka splněna, je na stanovení právní nárok.
- Ověření splnění zákonné podmínky pro stanove-

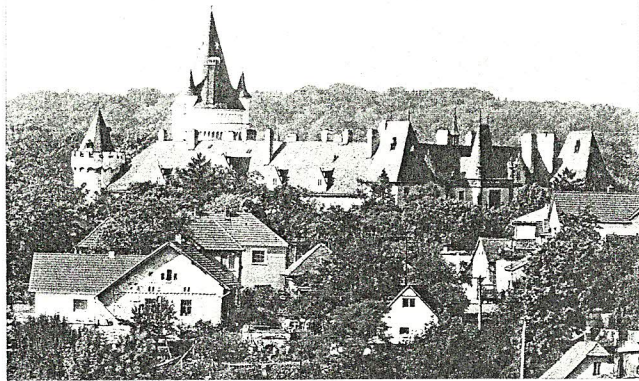
ČIRBŠKA • FOTO: RADOŠLAV BERNAT

ní městem nebo městysem, jakož i samotné stanovení městem nebo městysem je výlučně v kompetenci předsedy Poslanecké sněmovny. Zákon nepředpokládá jakékoli zasahování ze strany vlády (či Ministerstva vnitra nebo jiného správního úřadu).

- Městem nebo městysem se obec stane výlučně na základě své žádosti a až okamžikem určeným předsedou Poslanecké sněmovny (nikoli tedy z moci úřední a nikoli přímo ze zákona).

V praxi bude proto nejprve třeba, aby obec podala předsedovi Poslanecké sněmovny žádost o stanovení městem nebo městysem. Ve své žádosti bude muset obec sama prokázat, že status města nebo městyse před 17. květnem 1954 skutečně měla, a to na základě odpovídajících dokumentů. Bude proto zcela na její „odpovědnosti“, zda se jí tuto skutečnost podaří prokázat a status jí bude udělen či nikoli. Není povinností předsedy Poslanecké sněmovny, aby si sám ve vlastní kompetenci či v součinnosti s jinými orgány opatřoval či prověřoval (či jinými orgány nechal prověřovat) podklady pro zjištění, zda žádající obec status města či městyse skutečně měla. Předseda Poslanecké sněmovny není k tomuto účelu zákonem zmocněn a není ani vybaven potřebnými pravomocemi k takovému zjišťování. Úkolem předsedy Poslanecké sněmovny je „pouze“ posoudit, zda z obcí předložených dokumentů nepochybně vyplývá, že status města či městyse v minulosti skutečně měla či nikoli (předseda Poslanecké sněmovny může samozřejmě obec vyzvat k předložení dalších dokumentů, bude-li mít za to, že obcí předložené podklady nejsou dostatečné). Pokud dojde k závěru, že obec tuto podmínku splňuje, stanoví obec městem či městysem (způsobem shodným s dosavadní praxí) a určí den, od kterého se městem či městysem stává.

K prokázání statusu města či městyse zákon žádné formální požadavky nestanoví. Zásadně tak k tomu-

ZŘEBY • FOTO: RADOŠLAV BERNAT

to účelu mohou sloužit jakékoli listinné (ale i jiné) podklady, z nichž bude tento závěr možno učinit. Může se jednat například o jmenovací dekrety panovníků, o různé zápisy například v pozemkových knihách, kronikách, o usnesení a rozhodnutí vlády nebo jiných dobových státních orgánů a další (například církevní) dokumenty dohledatelné v archivech, muzeích a podobně. Znovu je třeba zdůraznit, že předložení dostatečných podkladů je úkolem obce žádající o přiznání statusu města či městyse. Žádosti o obnovení statusu města či městyse je třeba v těchto případech směřovat přímo předsedovi Poslanecké sněmovny – na adresu: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Sněmovní 4, 118 26, Praha 1. V žádosti doporučujeme náležitým způsobem prokázat, že žádající obec status města či městyse skutečně držela a tuto skutečnost

KŘÍZANOV • FOTO: RADOŠLAV BERNAT

dostatečným způsobem podpořit listinnými dokumenty.

2) Stanovení obce městem nebo městysem v ostatních případech (§ 3 odst. 1 a 2 obecního zřízení)

Pro tuto právní úpravu charakterické, že:

- Zákonem stanovenou (a tedy nutnou) podmínkou pro stanovení městem je nejméně 3 000 obyvatel.
- Pro stanovení městysem není zákonem žádné kritérium stanoveno.
- Na stanovení městem nebo městysem není právní nárok a vyhovění žádosti proto záleží zcela na vůli předsedy Poslanecké sněmovny.
- Stanovení městem nebo městysem náleží i nadále do kompetence předsedy Poslanecké sněmovny. Na tomto procesu se však podílí rovněž vláda, která předsedovi Poslanecké sněmovny podává k žádosti obce své vyjádření.
- Městem nebo městysem se obec stane výlučně na základě své žádosti a až okamžikem určeným

předsedou Poslanecké sněmovny (nikoli tedy z moci úřední a nikoli přímo ze zákona).

Stanovení obce městem

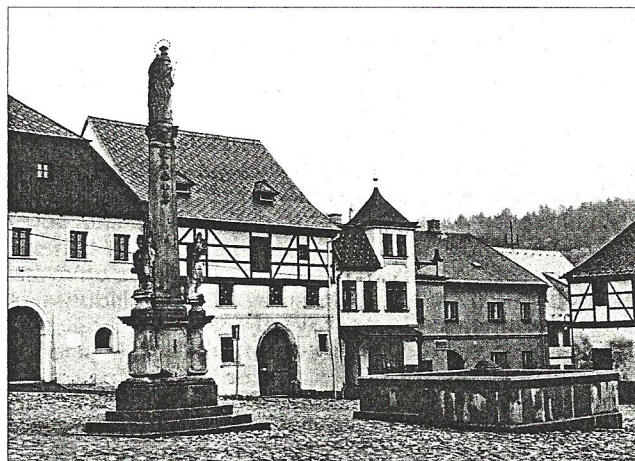
Na základě rozhodnutí vlády jsou žádosti o stanovení městem v současnosti nejdříve posuzovány Ministerstvem vnitra, které ověří splnění zákonného kritéria počtu obyvatel a dále kritérií stanovených usnesením vlády ze dne 2. května 2001 č. 418 a následně připraví vládě návrh jejího vyjádření. Pokud obec tato kritéria splňuje, připraví Ministerstvo vnitra vládě návrh kladného vyjádření. Pokud obec nesplní zákonné kritérium počtu obyvatel, Ministerstvo vnitra tuto skutečnost obci sdělí a žádost odloží. Jestliže obec nespĺňuje jiná kritéria stanovená usnesením vlády, Ministerstvo vnitra připraví vládě návrh negativního vyjádření (pro předsedu Poslanecké sněmovny je pochopitelně závazné pouze zákonné kritérium počtu obyvatel, ostatní kritéria stanovená usnesením vlády nikoli). Do budoucna se nepředpokládá zásadnější změna tohoto systému.

Stanovení obce městysem

Vzhledem k obdobné právní úpravě pro stanovení městysem budou žádosti obcí o určení městysem Ministerstvem vnitra vyřizovány obdobně jako žádosti o stanovení městem, pouze s tím rozdílem, že do úvahy nepřipadá „odložení“ žádosti již na úrovni Ministerstva vnitra z důvodu „nedostatku obyvatel“, neboť v důsledku absence jakéhokoli zákonného kritéria pro stanovení městysem (počet obyvatel) musí být každá taková žádost předána s vyjádřením vlády předsedovi Poslanecké sněmovny, v jehož výlučné kompetenci je posouzení a rozhodnutí o této žádosti, který při tom není vázán žádnými zákonnými podmínkami jako v případě žádosti o stanovení městem.

Ministerstvo vnitra zpracuje pro účely posuzování žádostí o stanovení městysem interní osnovu vyjádření k žádosti, kterou předloží vládě ke schválení (obdobná kritéria pro určení městem), přičemž do jejího

schválení bude Ministerstvo vnitra žádosti posuzovat přiměřeně podle kritérií pro stanovení městem (s výjimkou počtu obyvatel). Předpokládá se, že osnova vyjádření k žádosti obce o stanovení městysem se zaměří spíše na sjednocení charakteristiky dané obce, přičemž jistý prvek hodnocení bude obsažen pouze ve zjišťování, zda i budoucí městysem v době podání žádosti již vykazuje určitý „městský“ charakter (charakter městečka), který by jej odlišil od „běžné“ obce (vesnického charakteru). Žádosti o stanovení městem či městysem v těchto případech je třeba směřovat přímo na Ministerstvo vnitra na tuto adresu: Ministerstvo vnitra, odbor dozoru a kontroly veřejné správy, náměstí Hrdinů 3, 140 21, Praha 4.

Utěry • FOTO: RADOSLAV BERNAT

Závěrem je třeba upozornit na skutečnost, že vzhledem k proběhlým volbám do Poslanecké sněmovny budou veškeré žádosti obcí o navrácení historického statusu města a městyse a o udělení těchto statusů vyřizovány až po volbě nového předsedy Poslanecké sněmovny a po ustavení jednotlivých výborů a komisí.

Znovuzavedení titulu městyse a navrácení statusu města historickým městům

Mgr. PAVEL DRAHOVZAL
legislativně-právní Kancelář Svazu měst a obcí ČR

Do zákona č. 128/2000 Sb., o obecním zřízení ve znění pozdějších předpisů, byla s účinností od 1. července letošního roku vnesena mimo jiné obnova titulu **městys**. Obec bude městysem, pokud tak na její návrh stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Obce, které byly oprávněny užívat označení městys přede dnem 17. května 1954 (tj. před účinností zákona č. 13/1954 Sb., o národních výborech), mohou předsedu sněmovny požádat o navrácení titulu městys. Předseda sněmovny pak na žádost obce toto stanoví a zároveň určí den, od kterého se obec stává městysem. Novela zákona o obcích zároveň umožňuje navrátit statut města **historickým městům**. Obec, která byla městem přede dnem 17. května 1954 (před účinností již zmíněného zákona o národních výborech), bude městem, pokud o to požádá předsedu Poslanecké sněmov-

ny, který opět toto stanoví a zároveň určí den, odkdy se obec stává městem (viz zákon č. 234/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů). Obnova obecní samosprávy po roce 1989 byla jedním z podstatných kroků k návratu demokratických tradic do naší země, ale hlavně do mysli lidí. Označení „**městečko**“, respektive „**městys**“, získávaly některé vsi od třináctého století. Od šestnáctého století nestačilo jen rozhodnutí místní vrchnosti, bylo nutné privilegium panovníka. Pro jmenování bylo zapotřebí splňovat jisté náležitosti – toto sídlo muselo být spádové a mít ráz městečka (ke jmenování se vztahovala i privilegia, například pořádání výročních trhů, což jasně značí odlišení od vsi bez privilegií). Po zániku monarchie v roce 1918 byl titul „městys“ udělován i nadále, tento-

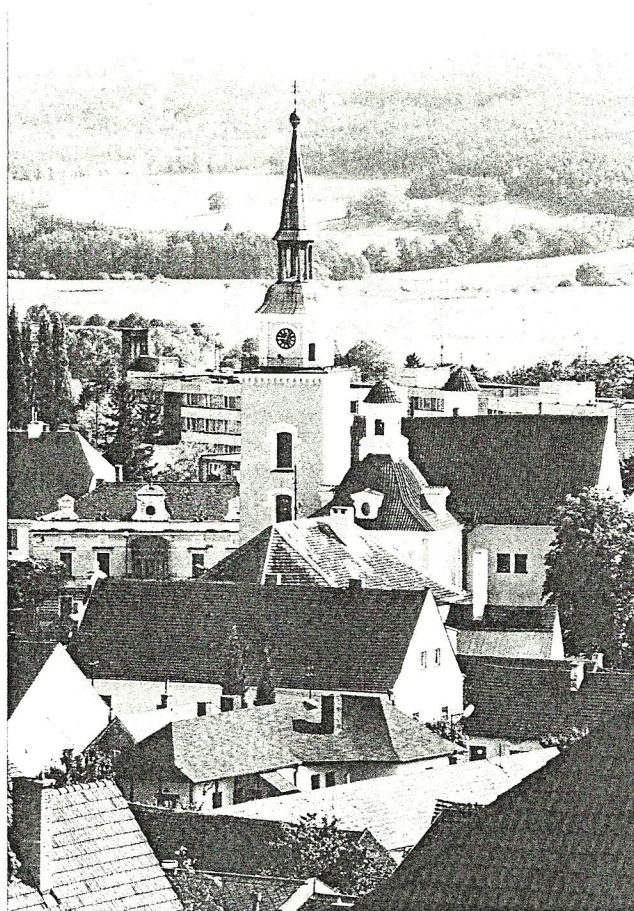
kráte vládou, která velmi přísně prověřovala všechny žádosti obcí usilující o toto označení. Pokud obce vyhovely kritériím, mít například regulační plán, kanalizaci, vodovod, elektrické osvětlení, hřbitov, zdravotní zařízení, školu, dlážděné chodníky a ulice, byl jim titul „městys“ udělen. Tyto přísně vyžadované požadavky měly dokázat, že obec byla technicky, kulturně, sociálně, politicky a hospodářsky na výši, že má centrální funkci (poskytované služby jsou přístupné i okolním obcím). Vzhledem k tomuto posuzování bylo udělení statutu městys považováno za velmi prestižní záležitost. V roce 1990 byla po padesáti letech v České republice obnovena místní samospráva v obcích, nebyly však vráceny příslušné tituly městysům a všem historickým městům, nebyl obnoven titul městys. Vzhledem k tomu, že se zavedením tohoto titulu do našeho právního řádu nejsou spojeny žádné finanční náklady pro státní rozpočet, lze bez větších obtíží toto označení zavést. Totéž platí pro navrácení titulu město a městys všem historickým městům a městysům. Pokud vzniknou nějaké náklady, pak pouze obcím, jež budou žádat o udělení nebo navrácení tohoto titulu. Může se například jednat o předávání úředních razítek, obálek či hlavičkových papírů. Hlavním důvodem znovuzavedení titulu je navrátit občanům obce pocit sounáležitosti či zvýšit prestiž obce v očích návštěvníků.

Někdejší města a městyse si většinou uchovaly postavení přirozeného centra vůči okolním obcím

Zpracovat označení městys do zákona o obcích a navrátit titul městys, nebo město obcím, které tento statut měly před rokem 1954, požadoval Svaz měst a obcí České republiky na základě usnesení ze svého IX. Sněmu konaného ve dnech 26. a 27. května 2005. Podnětem k tomuto požadavku byla iniciativa obcí – zpočátku z okresů Havlíčkův Brod a Chrudim – které právě v minulosti městysi nebo městy byly. Na tomto místě je nutno uvést především obec Libice nad Doubravou, Luže a Krucemburk. Například zastupitelstvo obce Ostrovačice ve svém dopise ze dne 18. července 2005 adresovaném Ministerstvu vnitra uvedlo: „Obec Ostrovačice byla na městys povýšena rozhodnutím císaře Ferdinanda I. dne 9. září 1842 a naši předkové používali označení městys také na razítkách obce ještě v polovině dvacátého století. Naše obec a její občané jsou hrdi na toto významné historické označení a připomínají si vždy výročí sepsání této listiny. Nepožadujeme žádných nároků ve vztahu ke státnímu rozpočtu či státní správě, požadujeme pouze návrat statutu a možnosti používat toto označení především z důvodu historické paměti našich obyvatel a pocitu hrdosti na svoji obec, zejména u nejmladší generace. I když jsme si vědomi, že zavedení používání označení městys přinese obci náklady zejména na pořízení nových tiskovin a razítek, přesto tento návrh podporujeme a žádáme o prosazení této změny a jejího zpracování do připravované novely zákona o obcích“.

Síť měst a městysů má své počátky ve třináctém století

Svébytná instituce středověkého města k nám byla přenesena z iniciativy panovníků a postupně i soukromých vrchností. Středověká města se vyznačovala zejména specifickým právním postavením svých obyvatel nadaných rozsáhlými svobodami a právy a rozsáhlou samosprávou. Vedle přibližně pěti desítek **královských měst** vznikala v českých zemích již od třináctého století **města a městečka** (od šestnáctého století **městyse**), také na majetku šlechty a církevních institucí. Městečko (latinsky „oppidum“, německy „Städtchen“ nebo „Markt“ při-

Vlachovo Březí • FOTO: RADOŠLAV BERNAT

padně „Marktflecken“) byl specifický typ sídla, které mělo podobně jako město vůči svému okolí rovněž centrální funkci, ale menšího rozsahu a významu. Bylo především centrem týdenních trhů a spíše jen výjimečně, zejména v počátcích, mělo i výsadu trhů výročních. Jeho funkcí bylo zprostředkovat obyt mezi venkovem a větším městským centrem. Městotvorné úsilí šlechty i církevních institucí pokračovalo ve čtrnáctém, patnáctém i šestnáctém století. V polovině šestnáctého století tak existovalo asi 41 **královských a věnných měst** (z toho na Moravě jen 6) a téměř 700 **poddanských a horních měst** a městeček, čili přibližně třikrát víc, než se odhaduje k roku 1300.

Středověké povyšování obcí zachovala i pozdější rakouská úprava obecní samosprávy

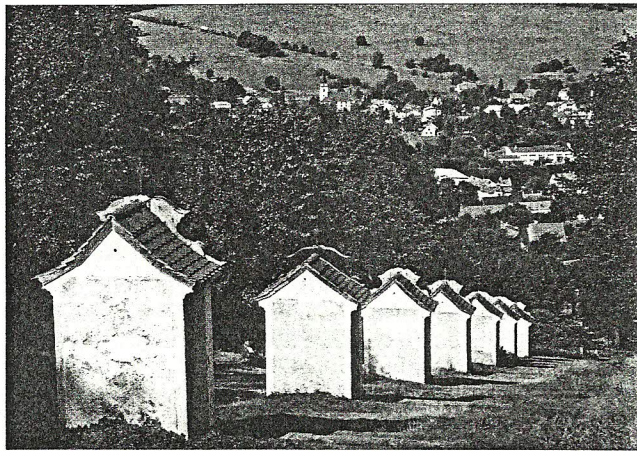
Obecní samospráva v Českých zemích, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, byla uvedena v život v roce 1850 v souvislosti se zavedením konstitučního režimu v rakouské monarchii v letech 1848–1849. Byla to jak první ústava z 25. dubna 1848, tak i návrh ústavy vypracovaný říšským sněmem zasedajícím od října 1848 v Kroměříži, kde se jako nezadatelná práva obcí prohlašovala svobodná volba zástupců, přijímání členů do obecního svazku, správa vlastního majetku i výkon místní policie. Tyto zásady přešly i do takzvané **Stadionovy ústavy** vyhlášené 20. března 1849. První právní úpravou obecního zřízení v habsburské monarchii byl provizorní **říšský obecní zákon** z 20. března 1849, kterým se zmíněná Stadionova ústava prováděla. V čele tohoto zákona byla vepsána zásada: „Základem svobodného státu je svobodná obec“. Každé místo se muselo stát buď obcí nebo součástí obce, ve většině případů **osadou**. Kategorie **město, městys, vesnice**, v době před zrušením poddanství a vrchnostenské správy místa s rozdílným právním postavením, byly zachovány, ovšem pouze jako označení. Dosavadní

privilegia jak královských (svobodných) měst tak i poddanských měst i městeček se vznikem obecní samosprávy zanikla. Výjimkou byla pouze města se zvláštním statutem. Povyšování obcí na města a městyse však zůstalo. Toto právo náleželo výlučně panovníkovi, avšak bez výslovného zákonného zmocnění.

Definitivní organizace územní samosprávy v českých zemích se opírala o rámcový **říšský zákon o obecním zřízení** z 5. března 1862. Tímto zákonem se stanovovala základní pravidla pro jednotlivé země. Ty měly vydat vlastní obecní zřízení. Zmíněné tituly město, městyse zůstaly opět zachovány s tím, že ve městech a v městyších mohl obecní výbor udělit **měšťanské právo**. A měšťané mohli užívat fondy, fundace a ústavy vyhrazené pro měšťany. Institut měšťanského práva byl zrušen jako nedemokratický nedlouho po vzniku republiky Československé a to novelou obecního zřízení ze 7. února 1919.

Z císaře na vládu

Povyšování vsí (obcí) nebo osad na městyse nebo na města i povyšování městyšů na města přešlo po vzniku Československé republiky z císaře na vládu. Právní řád rakousko-uherské monarchie se na základě zákona č. **11/1918 Sb.**, ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého, stal součástí právního řádu nově vzniklé Československé republiky. „Všechny dosavadní zemské a říšské zákony zůstávají prozatím v platnosti,“ praví čl. 2 zmíněného zákona. Povyšování vsí (obcí) nebo osad na městyse nebo na města i povyšování městyšů na města (až dosud toto právo náleželo výlučně císaři) přešlo po vzniku Československé republiky na vládu, a to na základě § 64 ústavní

Jřetín pod ledovou • FOTO: RADOSLAV BERNÁT

listiny republiky Československé: „Veškerá moc vládní a výkonná, pokud ústavní listinou nebo zákony Československé republiky vydanými po 15. listopadu 1918 nebyla výslovně vyhrazena prezidentovi republiky, náleží vládě“. Konkrétní zákonné podmínky pro povyšování obcí na městyse i na města však ani poté stanoveny nebyly. Vláda při posuzování žádostí obcí postupovala podle své volné úvahy. V polovině devatenáctého století bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 470 měst a 420 městyšů, o sto let později se jejich počet zvýšil.

Sčítání lidu ze dne 31. října 1857 poskytlo následující obraz o „sídelních poměrech“ v Českých zemích: Ke dni 31. října 1857 bylo na území Čech, Moravy a Slezska celkem **470 měst a 420 městyšů**. Nejstarší podobná data o počtu měst a městyšů pocházejí ze soupisu obyvatelstva z roku 1762. Tehdy bylo zjištěno celkem **347 měst a 465 městyšů**.

Posléze bylo podle výsledků soupisu obyvatelstva z roku 1776 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku **487 měst a 465 městyšů**.

Statistický lexikon obcí v zemi České, neboli **úřední**

seznam obcí vydaný Státním úřadem statistickým a ministerstvem vnitra, uvádí ke dni 15. dubna 1934 počet **8471 místních obcí**, 18621 konskripčních osad, z toho bylo **389 měst a 207 městyšů**.

Obdobný Statistický lexikon obcí v zemi Moravskoslezské poskytuje ke dni 30. dubna 1935 tato data: celkový počet 3325 místních obcí, 3826 konskripčních osad, z toho 126 měst a 223 městyšů. Z těchto údajů lze odvodit, podle úředních sdělení o povýšení na města a na městyse v období od roku 1935, následující údaje: v českých zemích bylo ke dni 29. září 1938 **524 měst a 535 městyšů**.

Po roce 1948 obce přestaly existovat jako právnické osoby soukromého a veřejného práva

V roce 1948 vláda Československé republiky povýšila usnesením ze dne 18. května 1948 **městyse Kopřivnici** na město; usnesením vlády republiky Československé ze dne 12. října 1948 byl **městyse Frýdlant nad Ostravicí** ve správním okrese místeckém povýšen na město; usnesením vlády republiky Československé ze dne 9. listopadu 1948 byla **obec Nový Hrozenkov** (okres Vsetín) povýšena na městyse; vláda Československé republiky povýšila usnesením ze dne 16. listopadu 1948 **obec Libčice nad Vltavou** na město. Stalo se tak již po přijetí ústavního zákona č. 150/1948 Sb., Ústavy Československé republiky dne 9. května 1948, kde v článku X. bylo stanoveno: „Nositelem a vykonavatelem státní moci v obcích, okresích a krajích a strážcem práv a svobod lidu jsou národní výbory“.

Existence soustavy národních výborů jako správních orgánů „vykonávajících na území, pro které jsou zvoleny, veřejnou správu ve všech jejích oborech, zejména obecnou správu vnitřní, správu kulturní a osvětovou, ochranu práce, správu zdravotní a sociální; správu finanční pak podle zvláštních ustanovení“ byla upravena v § 123 a 124. Národní výbory byly 1. místní, 2. okresní, 3. krajské.

Podle § 125 této takzvané Ústavy 9. května národní výbory měly jako orgány jednotné lidové správy zejména tyto úkoly:

- chránit a posilovat lidově demokratické zřízení;
- spolupůsobit při plnění úkolů obrany státu;
- pečovat o národní bezpečnost;
- podporovat udržování a zvelebování národního majetku;
- účastnit se vypracovávání a provádění jednotného hospodářského plánu;
- v rámci jednotného hospodářského plánu plánovat a řídit hospodářské, sociální a kulturní budování na svém území, zajišťovat předpoklady plynulé zemědělské a průmyslové výroby a starat se o zásobování i výživu obyvatelstva;
- pečovat o národní zdraví;
- nalézat právo v oboru své působnosti, zejména vykonávat v mezích stanovených zákonem pravomoc trestní.

Je známo, že v této době dvě další obce žádaly o povýšení na město. Jejich žádostem však již nebylo vyhověno. Počátkem roku 1950 totiž bylo vydáno **vládní nařízení č. 14/1950 Sb. o organizaci místních národních výborů**. Viz § 43, odst. 1 zákona č. 280/1948 Sb., ze dne 21. prosince 1948, o krajském zřízení, podle kterého „Vláda upraví nařízením organizaci okresních a místních národních výborů podle zásad platných pro krajské národní výbory“.

Toto vládní nařízení zavedlo čtyři kategorie místních národních výborů: **MNV I.** kategorie v obcích do 600 obyvatelů, **MNV II.** kategorie v obcích od 601 obyvatel do 2000 obyvatel, **MNV III.** kategorie v obcích od 2001 obyvatel do 6000 obyvatel, **MNV IV.** kategorie v obcích nad 6000 obyvatel. Označení obcí titulem „**město**“ a titulem „**městyse**“ tímto právním předpisem však výslovně **nebylo** zrušeno.

Nestalo se tak ani zákonem **č. 13/1954 Sb., o národních výborech**, jenž nabyl účinnosti dne 17. května 1954. Toto datum je významné. Obce tehdy jednoznačně přestaly existovat jako právnické osoby soukromého a veřejného práva. Byly zachovány jen jako nejnižší územně správní jednotky, které mohly být správními obvody. Rozhodnutím krajského národního výboru mohl totiž být zřízen jeden místní národní výbor i pro několik obcí.

Od roku 1960, kdy byl zákon č. 13/1954 Sb. nahrazen novým zákonem **č. 65/1960 Sb. o národních výborech**, tvořily soustavu národních výborů ustavených jako orgány státní moci v krajích, okresech a obcích, **krajské národní výbory, okresní národní výbory** a v obcích **místní a městské národní výbory**. Tuto podobu soustavy národních výborů ponechala i nová Ústava Československé socialistické republiky, ústavní zákon č. 100/1960 Sb. Městské národní výbory od roku 1960 působily „ve městech, která byla sídly krajů a okresů a v ostatních velkých obcích městského charakteru, které určí krajský národní výbor“. Podle dalšího nového zákona č. **69/1967 Sb., o národních výborech**, městské národní výbory byly zřizovány ve městech, které jsou sídly okresů, dále v jiných obcích městského charakteru, které na návrh okresního národního výboru určí krajský národní výbor.

Obnova místní samosprávy

Změna ústavy po roce 1990 umožnila zrušení soustavy národních výborů a obnovila místní samosprávu s tím, že by její orgány vykonávaly i některé záležitosti státní správy.

18. července 1990 byl schválen ústavní zákon Federálního shromáždění č. 294 Sb., kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava ČSSR a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci a kterým se zkracuje volební období národních výborů. Tímto ústavním zákonem byla především změněna hlava sedmá Ústavy, která poté nesla název „Místní samospráva“.

Čl. 86 zněl takto :

- 1) Základem místní samosprávy je obec.
- 2) Obec je samosprávným společenstvím občanů. Je právnickou osobou, má vlastní majetek, s nímž samostatně hospodáří. Zákon stanoví, které daně a poplatky jsou příjmem obce.
- 3) O věcech místní samosprávy rozhodují občané na obecních shromážděních nebo referendem, anebo prostřednictvím zastupitelstva obce.
- 4) Právo volit členy zastupitelstva obce je rovné a přímé, uskutečňuje se tajným hlasováním.
- 5) Obec vydává ve věcech místní samosprávy obecně závazné vyhlášky. Vyhlášky může též vydávat ve věcech státní správy, byla-li k tomu zmocněna zákonem.

Čl. 87:

- 1) Obce se mohou sdružovat k zabezpečování věcí společného zájmu.
- 2) Hranice obce lze měnit jen s jejím souhlasem. Podmínky a způsob vzniku, zániku, rozdělení nebo sloučení obcí stanoví zákony národních rad.
- 3) Zákony národních rad dále stanoví zejména
 - a) postavení, organizaci a působnost obcí,
 - b) podmínky výkonu volebního práva a způsob provádění voleb do zastupitelstev a jejich volební období,
 - c) prostředky ochrany práva obcí na samosprávu,
 - d) které věci se považují za věci místní samosprávy,
 - e) ve kterých věcech se obce pověřují výkonem státní správy.

Tato změna ústavy umožnila mimo jiné zrušení celé soustavy národních výborů a obnovila **místní samosprávu**

vu na úrovni obcí a měst s tím, že by orgány samosprávy vykonávaly též záležitosti **státní správy** náležející dosud základnímu stupni národních výborů. Poté, co byly schváleny **zákony ČNR o obcích, o hlavním městě Praze a o volbách do zastupitelstev obcí**, konaly se v Českých zemích po padesáti letech, dne 24. listopadu 1990, opět svobodné a demokratické komunální volby.

K tomuto datu tak bylo obnoveno v dnešní České republice **5756 obcí** jakožto samosprávných společenství občanů a právnických osob soukromého a veřejného práva, respektive společenství občanů s právem na samosprávu a veřejnoprávních korporací ve smyslu dnes platné Ústavy České republiky.

Protože k 1. únoru 1949 existovalo v Českých zemích **11 641 obcí**, k 24. listopadu 1990 byla obnovena zhruba polovina obcí ve srovnání se stavem v letech 1949 až 1990, kdy de facto místní samospráva v obcích v republice Československé přestala existovat.

Na základě zmíněného ústavního zákona měly být k datu 24. listopadu 1990 obnoveny i tituly město a městys podle právního stavu existujícího před 17. květnem 1954.

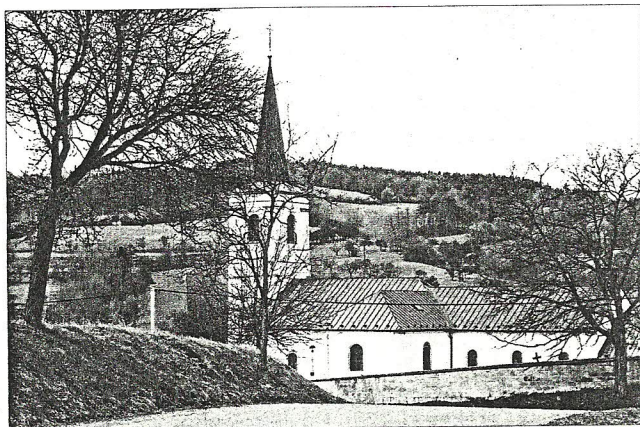
Dne 4. září 1990 byl v tehdejší České národní radě schválen zákon **o obcích**. Tento zákon však obnovení historických označení město a městys jednoznačně neupravoval. Tehdejší vládou předložený návrh zákona o obcích zjevně vycházel z předpokladu, že tituly město a městys byly zrušeny někdy v letech 1948, 1949. Proto tento nový zákon stanovil, že městem je obec, ve které do okamžiku účinnosti tohoto zákona, tedy do 24. listopadu 1990, působil **městský národní výbor**, a také obec, kterou určí předsednictvo České národní rady na návrh vlády České republiky nebo na návrh obce po vyjádření vlády.

Cesta k nápravě

Podle zákona o obcích se k datu voleb 24. listopadu 1990 staly opět městem obce, které byly městy před 17. květnem 1954 a měly v roce 1990 městský národní výbor.

Zřízení městského národního výboru v období od roku 1960 do roku 1990 neznamenal v žádném případě povýšení na město v pravém slova smyslu, protože obce tehdy nebyly právními subjekty. V období do roku 2000 také bylo více než čtyřem desítkám historických měst jejich označení podle § 2, odst. 2 zákona č. 367/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, „vráceno“. A téměř tři desítky obcí – historických městysů, byly podle stejného ustanovení de facto „povýšeny“ na města. Je příznačné, že naprostá většina těchto obcí má počet obyvatel nižší než **3000**, to znamená, že nesplňuje kritérium uvedené v § 3 odst. 1 zákona o obcích platného od roku 2001. Tato velikostní hranice je velmi kuriózní. V České republice se totiž pro územní vymezení venkova všeobecně používá velikostní kategorie obcí do **2000** obyvatel.

Příložený seznam obcí, podle stavu k 1. lednu 2006, uvádí obce, které mají právo požádat předsedu Poslanecké sněmovny o navrácení označení město nebo městys. V tomto seznamu nejsou uvedena historická města a městyse, které buď zanikly anebo dnes jsou pouze částí jiné obce. Obcí, které jsou v tomto smyslu **historickými městy**, je celkem **95**, v tom 20 obcí má méně obyvatel než 500, 23 obcí je ve velikostní skupině 500–999, 47 obcí je ve velikostní skupině 1000–1999 a 5 obcí ve velikostní skupině 2000–2999. Obcí, které jsou městy ve smyslu zákona o obcích, je celkem **527**, z toho tři města mají méně než 1000 obyvatel, 54 měst je ve velikostní kategorii 1000–1999 obyvatel, 80 měst je ve velikostní kategorii 2000–2999 obyvatel a 390 měst má více než 3000 obyvatel. Ze souboru více než šesti stovek měst (včetně měst historických) má tedy přibližně třetina méně než tři tisíce obyvatel, což je velikost sta-

Pozlovice • FOTO: RADOŠLAV BERNAT

novená jako jednoznačné kritérium v zákoně o obcích. Obcí, které jsou **městysy**, je v seznamu uvedeno celkem **390**. V tom 23 obcí má méně než 300 obyvatel, 181 je ve velikostní skupině 300–999, 139 ve velikostní skupině 1000–1999, 38 ve velikostní skupině 3000 a více a devět ve velikostní skupině 3000 a více. Složení tohoto souboru historických městysů je nepochybně ovlivněno skutečností, že téměř šest desetiletí nemohla být žádná obec na městys povýšena. Poslední obec se takto stala městem v roce 1948; byl to **Nový Hrozenkov**.

Z tohoto důvodu je v zákonu č. 234/2006 Sb. ustanovení, podle kterého obce, které městys nikdy nebyly, mohou žádat o toto označení, podobně jako mohou dnes obce žádat o titul město.

Po schválení výše popsané části novely zákona o obcích, zákon č. 234/2006 Sb., vláda zřejmě v tomto smyslu upraví a doplní své příslušné v vlády týkající se posuzování návrhů obcí na stanovení městy (a nyní i městysy). Na tomto místě je nutno poznamenat: do roku 1939 se označení město, městys nevztahovalo k obci v případě, že se obec členila na osady. Vhodným příkladem je obec **Valašské Meziříčí**. Tvořily ji dvě osady, a to **město Valašské Meziříčí** a **městys Krásno nad Bečvou**. Od roku 1990 jsou však jako města označovány celé obce, bez ohledu na počet částí obce, na které se člení.

Seznam obcí (podle počtu obyvatel, k 1. lednu 2006), které mají právo požádat předsedu Poslanecké sněmovny o navrácení označení „město“ nebo „městys“: (titul „město“ je označen tučně)

Kraj Jihočeský

Adamov (526), **Bělčice** (982), **Benešov nad Černou** (1 374), Bernartice (1 264), Besednice (842), Borotín

(529), Čestice (942), Číměř (710), **Deštná** (695), Dolní Bukovsko (1 504), Dolní Dvořiště (1 212), Dub (400), Frymburk (1 321), Horní Dvořiště (533), Horní Stropnice (1 565), Hořice na Šumavě (796), **Husinec** (1 332), Chlum u Třeboně (2 176), Chvalšiny (1 175), **Jistebnice** (2 003), Katovice (1 304), Křemže (2 551), Kunžak (1 518), Ledecnice (2 220), Lhenice (1 769), Malšice (1 703), Nadějkov (755), Orlík nad Vltavou (342), Přídolí (588), Radomyšl (1 128), Ratibořské Hory (738), **Rožmberk nad Vltavou** (341), Rožmitál na Šumavě (402), **Sedlice** (1 243), Sepekov (1 346), Stádlec (628), Staré Hobzí (577), Staré Město pod Landštejnem (545), **Stráž nad Nežárkou** (836), Strážný (397), Strmilov (1 413), Strunkovice nad Blanicí (1 217), Studená (2 426), Suchdol nad Lužnicí (3 634), Štěkeň (841), **Vlachovo Březí** (1 687), Záblatí (370).

Kraj Jihomoravský

Archlebov (899), Běhařovice (419), Bítov (157), Blatnice pod Svatým Antonínkem (2 135), Blížkovice (1 250), Blučina (2 041), Boleradice (869), Bošovice (1 060), Brankovice (903), Čejč (1 231), Čejkovice (2 526), Černá Hora (1 909), Dambořice (1 275), Deblín (964), Dolní Dunajovice (1 728), Dolní Věstonice (327), Doubravice nad Svitavou (1 233), Doubravník (826), Drnholec (1 670), Hnanice (302), Horní Dunajovice (639), Horní Kounice (261), Hostěradice (1 483), Hostim (438), Hrádek (905), Hroznová Lhota (1 245), Hvězdlice (629), Jaroslavice (1 260), Jedovnice (2 589), **Jevišovice** (1 149), Jiřice u Miroslavi (427), Knínice u Boskovic (788), Křtiny (762), Lednice (2 328), Lipov (1 568), Lomnice (1 317), Lysice (1 825), Medlov (646), Měnin (1 642), Mikulovice (602), Moravská Nová Ves (2 544), Mutěnice (3 628), Nedvědice (1 333), Nosislav (1 242), Olbramkostel (515), Olbramovice (1 050), Oleksovice (681), Ostrov u Macochy (1 081), Ostrovačice (583), Podhradí nad Dyjí (50), Pouzdřany (752), Pozořice (2 095), Pravlov (517), Prosiměřice (736), Račice-Pístovice (1 016), Sloup (910), Slup (435), Strachotice (992), Strachotín (795), Svitávka (1 716), Šafov (169), Šaratice (899), Šatov (1 176), Štítary (675), Švábenice (931), Troskotovice (614), Tvrdonice (2 047), Uherčice (1 035), Újezd u Brna (2 969), Velká nad Veličkou (3 081), Velké Němčice (1 647), Věmyslice (676), Veverská Bítýška (2 879), Višňové (1 141), Vlasatice (808), Vnorovy (3 050), Vranov nad Dyjí (873), Vranovice (1 933), Vratětin (280), Žarošice (964), Žeravice (1 053).

Kraj Karlovarský

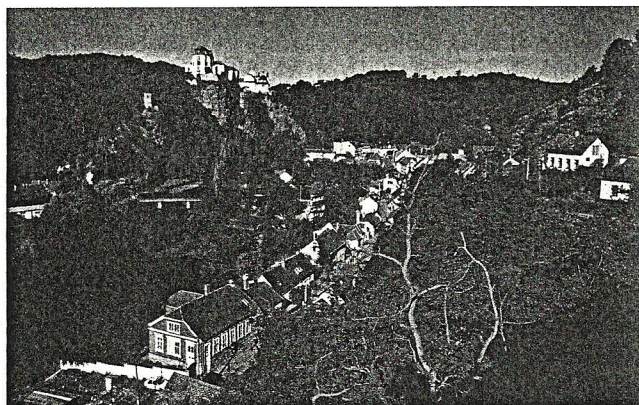
Abertamy (1 413), Andělská Hora (208), **Bochov** (1 986), **Boží Dar** (185), **Dolní Žandov** (1 194), **Horní Blatná** (755), **Hroznětín** (1 764), Chlum Svaté Maří (282), **Chyš** (568), **Jindřichovice** (462), **Krajčková** (894), **Krásné Údolí** (441), **Krásno** (701), **Mnichov** (372), **Oloví** (1 920), Pernink (1 036), **Prameny** (153), **Přebuz** (84), Svatava (1 599), Útina (563), Valeč (389).

Kraj Královéhradecký

Častolovice (1 613), Černý Důl (786), Doudleby nad Orlicí (1 896), Horní Maršov (1 116), Choustníkovo Hradiště (598), Machov (1 132), **Miletín** (894), Mladé Buky (2 223), Mlázovice (571), Nový Hrádek (704), Olešnice v Orlických horách (445), Orlické Záhvoří (204), Pecka (1 268), **Pilníkov** (1 129), Podhradí (397), Potštejn (917), **Smidary** (1 511), **Stárkov** (668), Střevec (279), Velké Poříčí (2 299), Velký Vřeštov (197), **Vysoké Veselí** (835), **Železnice** (1 120).

Kraj Liberecký

Blíževdly (626), Bozkov (582), Držkov (573), Holany (479), **Janov nad Nisou** (1 154), Jestřebí (790), Josefův Důl (1 021), Kořenov (1 017), **Kravaře** (766), Libštát (961), **Lučany nad Nisou** (1 670), **Osečná** (1 007), **Ralsko** (1 834), Stráž nad Nisou (1 901), Stvolínky (294), Zásada (838), Zdislava (268).

Kraj Moravskoslezský

Andělská Hora (369), Doubrava (1 677), **Dvorce** (1 490), **Horní Město** (1 001), Hrabyně (1 194), **Janov** (343), Litultovice (771), **Osoblaha** (1 112), Paskov (3 781), **Ryžoviště** (672), Slezské Rudoltice (654), Spálov (931), Starý Jičín (2 419), Suchdol nad Odrou (2 477).

Kraj Olomoucký

Bílá Voda (289), Nouzov (1 482), **Branná** (324), Brodek u Konice (937), Brodek u Prostějova (1 463), Brodek u Přerova (2 002), Dlouhá Loučka (1 839), **Domašov nad Bystřicí** (486), Drahany (533), Dřevohostice (1 555), Dub nad Moravou (1 508), Hustopeče nad Bečvou (1 762), Huzová (622), Jívová (559), Kokory (1 092), Kralice na Hané (1 459), **Libavá** (1 186), Libina (3 504), Mikulovice (2 733), Mírov (410), Náměšť na Hané (1 889), Nezamyslice (1 265), Otaslavice (1 253), **Potštát** (1 197), Protivanov (1 079), Tištin (520), Tršice (1 553), Určice (1 294), Velký Újezd (1 073), **Vidnava** (1 402), **Žulová** (1 322).

Kraj Pardubický

Bojanov (662), Červená Voda (3 196), Dolní Čermná (1 358), Dolní Dobrouč (2 526), **Horní Jelení** (1 821), **Hrochův Týnec** (1 903), Choltice (912), Chroustovice (1 222), Křenov (420), Kunvald (1 011), **Luže** (2 570), Městečko Trnávka (1 503), Mladkov (558), Nasavrky (1 577), Nekoň (869), Opatov (1 128), Proseč (2 119), Předhradí (467), Radiměř (1 114), Seč (1 686), Svojanov (366), Trhová Kamenice (849), Třebaňov (982), Včelákov (549), Žumberk (212).

Kraj Plzeňský

Bezručice (1 005), Čachrov (556), **Černošín** (1 106), Dešenice (696), **Hostouň** (1 309), Chodová Planá (1 793), Chudenice (692), **Kasejovice** (1 322), **Kladruby** (1 393), Klenčí pod Čechovem (1 281), Kolinec (1 417), Koloveč (972), **Lestkov** (360), Liblín (312), Merklín (1 040), Mutěnin (244), **Nalžovské Hory** (1 236), Nečtiny (638), Poleň (267), Rabí (470), **Rejštejn** (244), Roupov (245), Staré Sedliště (1 001), Strašice (2 434), Stráž (1 106), **Strážov** (1 317), **Úterý** (422), Velhartice (901), Všeruby, okr. Domažlice (858), **Všeruby**, okr. Plzeň-sever (1 012), **Žihle** (1 425), Žinkovy (892).

Kraj Středočeský

Bezno (867), Bílé Podolí (572), Brodce (924), Březno (654), Byšice (1 170), Cerhenice (1 489), Cerhovice (949), Čechtice (1 411), Červené Janovice (705), Červené Pečky (1 623), Český Šternberk (150), Čestín (451), Cistá (898), Davle (1 189), Divišov (1 386), Dobřichovice (2 986), Dolní Kralovice (909), Chlumín (418), Chotětov (843), Chotusice (682), Jankov (901), Jenštejn (521), **Jesenice** (1 650), Jince (2 166), Kácov (799), Kamberk (165), Kamýk nad Vltavou (831), Karlštejn (712), Kněžves (971), Kněžmost (1 616), Kolečovice (830), Komárov (2 436), Kosova Hora (1 200), Kounice (951), **Krásná Hora nad Vltavou** (992), Křinec (1 354), Křivoklát (671), Křivsoudov (395), Lázně Toušeň (1 061), **Liběchov** (973), **Libušín** (2 577), Liteň (972),

Loděnice (1 570), Lochovice (1 096), Loučeň (1 097), Louňovice pod Blaníkem (682), Luštěnice (1 532), Malešov (875), Maršovice (694), Mečeříž (411), **Miličín** (870), Milín (2 079), Mochov (898), Mšec (851), Načeradec (1 034), Nehvizdy (1 113), Netvořice (1 064), Neustupov (519), **Neveklov** (2 377), Nové Dvory (876), Ondřejov (1 083), Petrovice (1 340), Pláňany (1 494), Postupice (1 110), Přerov nad Labem (1 115), Pyšely (1 253), Rataje nad Sázavou (589), **Rožďalovice** (1 627), Senomaty (925), Sovínky (335), Strenice (166), **Stříbrná Skalice** (950), Suchdol (1 058), Škvo-rec (948), Štěchovice (1 413), Trhový Štěpánov (1 257), Vlastějovice (501), Vraný (761), Vrchotovy Janovice (895), Všetaty (2 012), Vysoký Chlumeč (794), Zápy (662), Zbraslava (1 372), Zdislavice (530), Zlonice (2 225), Žehušice (586), Žiželice (1 320), Žleby (1 260).

Kraj Ústecký

Bílany (931), Brozany nad Ohří (1 079), **Březno** (1 207), Cítoliba (960), **Hora Svaté Kateřiny** (383), **Hora Svatého Šebestiána** (277), **Horní Jiřetín** (1 983), Hostomice (1 252), **Hoštka** (1 491), **Chřibská** (1 465), **Jiřetín pod Jedlovou** (580), Kovářská (1 305), **Kryry** (2 429), **Ledvice** (537), Levín (109), Liběšice (1 425), Lipová (654), **Loučná pod Klínovcem** (88), Lubenec (1 537), **Mašťov** (669), **Měděnec** (154), Měcholupy (1 042), **Mikulov** (153), Místo (318), Nepomyšl (396), Panenský Týnec (366), Peruc (2 108), **Radonice** (1 183), Ročov (568), Slavětín (463), **Údlice** (1 078), Velké Březno (1 960), **Vernerice** (1 095), **Vilémov** (582), **Vroutek** (1 919), **Výsluní** (208).

Kraj Vysočina

Batelov (2 380), Biskupice-Pulkov (290), Bobrová (960), Bohdalov (1 078), Božejov (667), Budišov (1 187), Čáslavice (542), **Červená Řečice** (987), Česká Bělá (978), Dalešice (580), Dolní Cerekev (1 179), Havlíčkova Borová (927), Herálec (1 062), **Hořeptník** (628), Jimramov (1 195), Kamenice (1 777), Krucemburk (1 642), Křižanov (1 815), Libice nad Doubravou (846), Lipnice nad Sázavou (639), Luka nad Jihlavou (2 594), Lukavec (1 108), Měřín (1 918), Mohelno (1 426), Mrákotín (905), Myslibořice (720), Nová Cerekev (1 109), Nová Říše (855), Nové Veselí (1 226), Nový Rychnov (958), Opatov (772), Osová Bítýška (818), Ostrov nad Oslavou (904), Pohled (769), Předín (710), Radostín nad Oslavou (890), Rokytnice nad Rokytnou (850), Rouchovany (1 097), Senožaty (693), Sněžné (750), Stará Říše (682), Stařeč (1 577), Stonařov (950), Strážec (943), Štěpánov nad Svratkou (704), Štoky (1 558), Tasov (604), Uhelná Příbram (522), Úsobí (716), Větrný Jeníkov (574), Vilémov (1 017), Vladislav (1 220), Vojnův Městec (711), Želetava (1 554).

Kraj Zlínský

Bánov (2 091), Buchlovice (2 459), Kvasice (2 269), Litenčice (458), Nivnice (3 253), Nový Hrozenkov (2 714), Osvětimany (862), Polešovice (1 952), Pozlovice (1 182), Strání (3 753), Střílky (685), Tlumačov (2 467), Velký Ořechov (709), Vlachovice (1 524), Zborovice (1 619), Zdounky (2059).

Prameny:

- Statistický lexikon v zemi České. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930, v Praze 1934.
- Statistický lexikon v zemi Moravskoslezské. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930, v Praze 1935.
- Úřední sdělení o povýšení na město: Vláda republiky Československé povýšila usnesením ze dne 26. dubna 1935 osadu Liběchov v politickém okrese Dubá na město. (K.č. 33.524/1935-7.).
- Úřední sdělení o povýšení na městy: Vláda republiky Československé povýšila usnesením ze dne 24. dubna 1936 obec Zásadu v politickém okrese Semily na městy. (Č. 31.199/1936.).
- Usnesením vlády republiky Československé ze dne 9. listopadu 1947 byla obec Nový Hrozenkov povýšena na městy. Národní výbory se o tom vyzoumávají. (Oběžník ministerstva vnitra ze dne 11. ledna 1949, č. B-8132-16/11-1948-1/3.).